

Blog (./)

TÜM YAZILAR

TÜM YAZARLAR

KATEGORİLER

RASTGELE HABER GETİR (./Sayfa

SSS (./Bloglar

Anasayfa (./) > Kültür ve Sanat (Kültür ve Sanat) /kultür-ve-sanat/fantastik-edebiyatta-arayış* /Kesfet) /blogeditörü)

Yazarlarda Ara

(./Account/Login.aspx)

(./Account/Register.aspx)

0

Tweetle

Beğen

(./Bloglar/duskapani)

Düş Kapanı (./Bloglar/duskapani)

Tüm Yazıları (./Bloglar/duskapani)

Düşkapanı (./Bloglar/duskapani)

Fantastik Edebiyatta Arayış*

28.05.2013 14:19:24 | A+ A-

Fantazy ve Bilimkurgu Sanatları Derneği'nin (FABİSAD) düzenlediği GİO Ödülleri 2013 törenindeki konuşmasında Bülent Somay "Fantezi başarmamayı da bilmektir. Fantezi kadın olmayı da bilmektir." dedi. Elbette başarısız olmakla kadın olmak arasında bir bağ kurmaya çalışmıyordu. Söylemek istediği fantastik edebiyatın aslında başarılı olmak üzerine kurulu atarlık söylemi temsil etmediği idi. Örnek olarak da Ursula K. Le Guin'in Yerdeniz Üçlemesi'nin sonunda Ged'in başarısız olmasını verdi. Bir arayış öyküsü, kahramanın başarılı veya başarısız olmasından öte, arayış sürecindeki kazanım ve edinimlerine odaklanır ve mevcut olandan daha iyi bir alternatifin, başka bir dünyanın, düzenin, hatta bazen düzensizliğin, mümkün olduğunu gösterir.

J. R. R. Tolkien "Peri Masalları Üzerine" başlıklı makalesinde peri masallarının, yani fantastik edebiyatın, dört temel özelliğinden biri olarak bahsettiği "geri kazanma" (recovery) ile aslında Rus formalistlerin kullandıklarına benzeyen yabancılaştırma (defamiliarising) bir bakışı kasteder: "(Geri dönüşü ve sağlığın yenilenmesini de içeren) geri kazanma, yeniden-edinmedir--açık bir görüşün yeniden edinilmesidir. . . basamaklılığın veya aşinalığın getirdiği monoton bulanıklıktan, sahiplikten kurtulmuş olarak . . . 'her şeyi görmemiz gerektiği gibi görmektir'" (138). Fantastik edebiyat bizi aşına olduğumuz dünyanın dışına çıkarır; hiç aşına olmadığımız bir çevrede aşına olduklarımızı sunarak onları yeni bir bakış açısıyla görmemizi sağlar.

Philip Martin'in de dediği gibi "öyküler yoktan var edilmezler, geçmiş öykülerin benzer örüntülerinden yeniden doğarlar" (Guide 75). Rus formalistler, yapısalcılar ve anlatıbilimciler anlatıların temel karakter işlevlerini azaltıp tanımlamaya çalışmışlardır. Vladimir Propp "Peri Masalları Dönüşümleri" başlıklı makalesinde, arayıştaki yollayışın (dispatch) ve ayrılışın (departure) değişmezler olduğunu öne sürer; yollayan ve ayrılan kişiler, yollayışın ardındaki motivasyon ise değişkenlerdendir. Algirdas Julien Greimas'a göre karakterler--Greimas'nın deyimiyle eyleyenler (actants)--üç temel semantik eksenle incelenebilir:

1. İletişim: Özne/Nesne
2. Arzu (Arayış): Verici/Alıcı
3. Çetin Sınav: Yardımcı/Rakip

Arayışın ilerleyen aşamalarında kahramanın karşısına engeller çıkar. Propp'a göre temel olarak bunlar da aynı olmakla birlikte betimlemede farklılık gösterirler. Richard Mathews'a göre Gılgamış Destanı'nın ortaya koyduğu, İncil ve Yunan epiklerinin yanı sıra fantastik edebiyatta da türün özelliklerini belirleyecek kadar sık karşımıza çıkan motifler ve arketipler:

1. Gezgin kahraman/kral (Yüzüklerin Efendisi üçlemesindeki Strider /Aragorn)

-50%

-30%

ŞIFON DETAYLI UZUN HIRKA

269,90 TL

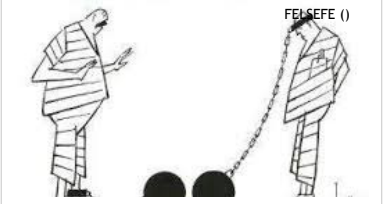
Satın Al

DÜNYA ()

'Bir yeryüzü rüzgârdır beklenen zaman. ' (./dunya/bir-yeryuzu-ruzgaridir-beklenen-zaman-127644)

rıza üsküdar | 12.03.2016 00:22:36

FELSEFE ()

'Size bir harf öğretenin kölesi olursunuz!' (./felsefe/size-bir-harf-ogretenin-kolesi-olursunuz-127642)

deniz şule çalışkan | 12.03.2016 00:18:25

POLİTİKA ()

'Çaresizlik ve umutsuzluk içinde topyekûn yakınma' (./politika/caresizlik-ve-umutsuzluk-icinde-topyekun-yakinma-127641)

abdullah saygılı | 12.03.2016 00:16:19

'12 Mart Gazi Katliamı ve Devlet ' (./politika /12-mart-gazi-katliami-ve-devlet-127640)

cem.akbalik | 12.03.2016 00:06:15

2. Alışılmadık yoldaş (Howl'un Yürüyen Şatosu'ndaki Korkuluk Şalgam Kafa)
3. Kral ve vahşinin birleşimi (Buz ve Ateşin Şarkısı serisindeki Khal Drogo)
4. Doğa güçleriyle ilgili maceralar (toprak, hava, ateş ve su) (Son Havabükücü Aang, Harry Potter)
5. Ateş soluyan bir canavarın yenilmesi (Hobbit'teki Smaug)
6. Ölümsüzlük arayışı (Harry Potter serisindeki Voldemort)
7. Bir iblis/yılan yüzünden kahramanın başarısız oluşudur (Buz ve Ateşin Şarkısı serisindeki kahraman: Daenarys, iblis: Mirri Maz Duur) (7).

Joseph Campbell Kahramanın Sonsuz Yolculuğu (The Hero with a Thousand Faces) kitabında, Rus formalistlerin savunduğu etkenleri de kapsayan kahramanın arayışını üç temel aşamada inceler: evden ayrılış, maceraya atılış ve dönüş. Bu üç temel aşamanın da değişikliğin gösteren kendi alt başlıkları vardır. Ne yazık ki bu yazıda alt başlıklara değinemeyeceğim ancak Şekil 1'de bunları görebilirsiniz.

Şekil 1. Joseph Campbell'in Kahramanın Sonsuz Yolculuğu (The Hero with a Thousand Faces) başlıklı kitabında bahsedilen kahramanın arayışının aşamaları.

Kahramanın Macerası	
I. Ayrılış	
1. Maceraya Çağın	
2. Çağrımın Reddi	
3. Doğaüstü Yardım	
4. İlk Eşiğin Geçilmesi	
5. Balınanın Karnı	
II. Başlayış / Maceraya Atılış	
1. Sınavlar Yolu	
2. Tanrıça ile Karşılaşma	
3. Baştan Çıkarıcı Olarak Kadın	
4. Babayla Kefaret	
5. Tanrılaşma	
6. Nihai Ödül	
III. Dönüş	
1. Dönüşün Reddi	
2. Büyülü Kaçış	
3. Dışardan Gelen Kurtuluş	
4. Dönüş Eşiğinin Geçilmesi	
5. İki Dünyanın Ustası	
6. Yaşama Özgürlüğü	

Bazı İngiliz, Amerikan ve Türk fantastik edebiyatı eserlerindeki arayışı irdelemeye geçmeden önce amacımın asla fantastik edebiyatı veya tüm edebiyat kanonunu basite indirmek ve formüllestirmek olmadığını altını çizmek isterim. Yalnızca, bazı eserleri arayış teması açısından inceleyebilmek için kuramsal bir çerçeve çıkarmaya çalıştım. Bilim kurgu, karanlık fantezi yazarı ve çizgi roman çizeri Caitlín R. Kiernan'ın Twitter hesabında yazdığı gibi, "Fantastiğin bir ders kitabı, Periler Diyarı'nın bir İncil'i, Cehennem'in tek bir haritası yoktur. Her yazar dünyayı yeniden yaratır."

Fantastik edebiyatta arayış genellikle tanıdık bir yerden bilinmez bir yere yapılan yolculuğu içerir. Lewis Carroll'un Alis Harikar Diyarında'sında Alice'in tavşan deliğinden aşağı düşüp kendini Harikalar Diyarı'nda bulması; C. S. Lewis'in Aslan, Cadı ve Dolap'ında Lucy'nin Narnia'ya geçit olan gardırobu keşfetmesi; Tolkien'in Hobbit'inde Bilbo'nun Shire'daki rahat yuvasını bırakıp Thorin ve Kafilesi'ne hırsız olarak katılması; Le Guin'in Yerdeniz Büyücüsü'nde Ged'in önce Gont'u terk edip ona gerçek adını veren Büyücü Ogion ile Re Albi'ye, daha sonra Roke'taki Büyücülük Okulu'na gitmesi; George R. R. Martin'in Buz ve Ateşin Şarkısı serisinde Arya'nın Braavos'a yolculuğu; Doğu Yücel'in şehir fantezisi Varolmayanlar'ında Gezzin'in araba mezarlığındaki bir arabanın içinden Varolmayanların gizli karargahına girmesi; Barış Müstecaplıoğlu'nun epik/yüksek, sarmal (immersive) veya kendi deyimiyle diyar fantezisi Şamanlar Diyarı'nda Kaye'nin hiç istememesine rağmen kendini kardeşi Darok'la birlikte Harnan Şehri'ni arayan bir gemide buluvermesi gibi.

Şamanlar Diyarı.

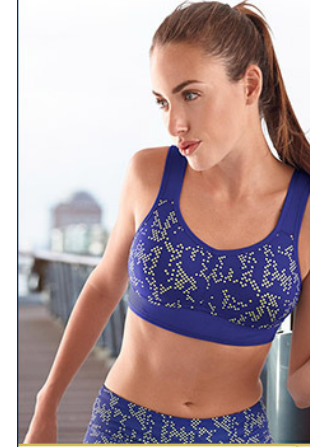

'Geçmişle gelecek arasında' (./siir-deneme-oyku/gecmisle-gelecek-arasinda-127638)

T. Ayhan ÇIKIN | 11.03.2016 23:56:09

Koşuya Hazırlanın

Spor Büstiyer
59,95 TL

www.tchibo.com.tr

(http://app.medyanetads.com/redir.a2?ciid=65691
led=0&publisher=radikal&URL=http
%2Frun.admost.com%2Fadx%2Fgoto.ashx%3Fpbk%3

Arayışa çıkan kahraman bir şeyi tetikler, ateşler ve böylelikle ilham verici bir örnek teşkil eder. Kahramanın eksikleri, hataları olarak gördüklerimiz aslında onu kahraman yapan özelliklerdir. Philip Martin fantastik edebiyatın "harikulade yerlerde sıradışı zorluklarla karşılaşan küçük, sıradan insanlarla ilgili" olduğunu, dolayısıyla "küçük ama cesur olabilmeyi yücelttiğini" söyler (Guide 109). Peter Jackson'ın yönettiği Yüzük Kardeşliği'nde Galadriel'in Frodo'ya dediği gibi, "En küçük kişi bile geleceği değiştirebilir."

Her arayış aynı zamanda bir iç arayıştır. Kahramanın "Mücadele[si] ve arayış[ı] aynı zamanda aydınlanma ve--büyüme, çocukluğu terk etme, gerçek kimliğini arama, gizli güçler keşfetme gibi--rüştünü ispat etmeye dair kişisel bir yolculuğu da barındırabilir." Bu kişisel yolculuk, bir başka deyişle iç arayış, çoğu zaman "daha büyük politik veya dini bir mücadeleyi yansıtacak şekilde örülmüştür" (Martin, Guide 40).

Howl'un Yürüyen Şatosu'nun yazarı Diana Wynne Jones 1992 yılında Avustralya'da "Kahramanlar" üzerine verdiği bir derste İngilizce "başkahraman" anlamına gelen protagonist kelimesinin "ızdırap" anlamına gelen agony kelimesini de içinde barındırdığını vurgulayarak şöyle der:

eğer herhangi bir eylemde bulunursanız, ızdırap çekersiniz. . . Köken olarak ölüm mücadelesi anlamına gelen ızdırap hem dışsal acıyı hem de iç çekişmeyi ("kararsızlık ızdırabı'ndaki gibi) ifade eden bir kelimedir. . . kahramanın iki cephede birden, dışsal olarak gerçek bir kötülükle ve içsel olarak kendi şüphe ve eksiklikleriyle, mücadele etmesi beklenir. Kahraman, bir günah keçisi olarak, herkes adına acı çekmelidir.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta da kahramanın hiçbir şey yapmamayı seçmesinin bu ızdırabı ortadan kaldırmayacağıdır. Le Guin'in Yerdeniz Üçlemesi'nin ilk kitabı olan Yerdeniz Büyücüsü'nde El Usta, Ged'e, "Bir mum yakmak, bir gölge düşürmektir.." (48) derken tam olarak bunu kasteder. Yapılan her seçim baş edilmesi gereken sonuçlar doğurur ve beraberinde bir takım değişimler getirir. Kralın Dönüşü'ndeki "Shire Temizliği" bölümünde Frodo ve yol arkadaşları Mordor'da savaştıkları kötülüğün Shire'da konuşlandığını görünce ayaklanma çıkararak Shire'ı Saruman ve adamlarından temizlerler. Benzer şekilde, Yerdeniz Büyücüsü'nde Ogion Ged'e Gölge'den kaçmak yerine onun peşine düşmesini, onu avlamasını öğütler.

Brian Attebery "Kadınların Fantastik Edebiyatı Rüştünü İspat Etmesi" başlıklı makalesinde "Devamlılık, görev ve benliği bastırmayı zaten bildiklerinden dolayı, [fantastik edebiyatta kadınların] bireyselliği ve baş kaldırmayı öğrenmek zorunda" olduklarını vurgular (18). Bu anlamda, Buz ve Ateşin Şarkısı serisindeki Arya Stark ve Daenerys Targaryen, Cersei Lannister'in arzularının vücut bulmuş halleridirler. Dahası, tıpkı Şamanlar Diyarı'ndaki Olein ve Kaye gibi Arya ve Daenerys de fantastik kurguda "zincirli zırh giyen piliçler" (chicks in chain-mail) olarak da bilinen kılıç kullanan kadınlar geleneğinin temsilcisidirler.

Kahramanın, arayışı sırasında gerek metaforik gerek gerçek anlamda yeraltına inmesi, ölümler diyarına gitmesi gerekebilir; tüm bu yakın ölüm deneyimlerini sembolik yeniden doğumlar takip eder. Aslında her son bir başlangıçtır. "Daire kavramı geleneksel öykülerde özel bir yer tutar." Kendi kuyruğunu ağızda tutan ve tüm dünyayı çevreleyen yılan Ouroboros'un temsil ettiği gibi "başlangıç bir sondur. Ölüm doğumu, doğum ölümü takip eder" (Martin, Guide 75). Kaldı ki, fantastik bir yolculuğa çıkmak başlı başına bir değişim, dönüşüm, dolayısıyla metaforik bir ölüm ve yeniden doğumdur. Bilbo'nun macerası boyunca girip çıktığı karanlık ve daracık mağaraların, dağlardaki tünellerin yanı sıra içine saklandıkları nehire atılmış variller rahimi andırır; tüm bu çetin mücadeleler sembolik birer yeniden doğumdur. Ged'in erkeklige geçiş töreninde gerçek adını almadan önce adsız ve çıplak olarak kaynak sularından geçmesi yeniden doğumu, Jasper'a meydan okumak için ölümler diyarından bir ruh çağırırken gelen Gölge'nin az kalsın Ged'i ele geçirip yoketmesi ise yakın ölüm deneyimini takiben yeniden doğumu temsil eder. Arya'nın bir Stark olduğunu saklamak için kullandığı ve Daenerys'in tecrübeleri, başarıları ve kehanetler yüzünden edindiği pek çok isim bu iki karakterin arayışları boyunca sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olduklarına işaret eder. Kaye de limandaki çatışmadan ağır yaralı olarak kurtarılır ve gemide ölüm-kalım savaşı verir.

Ouroboros. Synosius'ta (1478) yer alan Theodoros Pelecanos çizimi.

Propp'un kötü karakter, Greimas'nın rakip ve Campbell'ın zalim canavar dediği temsili kötülük için Wicked'in yazarı Gregory Maguire, "Belki kötülük en iyi şekilde doğasını bilmemiz imkansız olan şey olarak tanımlanabilir" diyerek "kötülüğün öz doğasının gizemli, yok edici (sıklıkla kendini yok edici) ve anlaşılması güç" olmasına dikkat çeker. "Kahramanın kusuru, kötü karakterinse ölümcül bir zayıf noktası vardır" (Martin, Guide 118, 121). Hobbit'te Bilbo Baggins'in Smaug'un gizli zayıf noktasını--yani zırhının sol göğüs boşluğunu açıkta bıraktığını--farketmesi ve Okçu Bard'ın bu sayede ejderhayı öldürebilmesi gibi. Her ne kadar Yerdeniz Büyücüsü'nde Ged'in karşısındaki rakip Büyücülük Okulu'ndaki üst sınıf öğrencilerinden Jasper, zalim canavar ise Gölge gibi görünse de, aslında Ged'in "tek gerçek rakibi kendisidir ve en büyük başarısı kendine hakim olabilmesidir" (Attebery 10). Dahası, Gölge giderek Ged'e benzemektedir ve Ged'in sabırsızlık, çabuk öfkelenmek, düşünmeden hareket etmek, dengeyi gözetmeden büyüye başvurmak gibi kusurlarını yansıtmaktadır.

Fantastik edebiyat okuyucuları başkahramanla ve/veya diğer karakterlerle özdeşleşirler ve onların başlarına gelenlerden duygusal olarak etkilenirler. Yazarın hedeflediği de budur. Ancak her arayış, büyüme, değişim, dönüşüm ve çatışma bir sonuca, bir çözüme varsa da yazar hep mutlu ve huzur verici bir son sunmak veya okuyucunun kafasındaki tüm soruları cevaplamak zorunda değildir (Martin, Guide 124). Yine bir Le Guin alıntısıyla sonlandırmak gerekirse, "Hayalgücünün edebiyatı, trajik olduğu zaman bile, güven vericidir çünkü alternatifler barındıracak kadar büyük bir dünya, dolayısıyla umut sunar" ("Critics" 366).

[*] Özyeğin Üniversitesi Edebiyat Kulübü tarafından 7 Mayıs 2013 tarihinde Çekmeköy Kampusu'nda düzenlenen ve Oylum Yılmaz ile katıldığım Edebiyat Paneli'ndeki konuşmamın metnidir.

Kaynakça

Attebery, Brian. "Women's Coming of Age in Fantasy" ["Kadınların Fantastik Edebiyatı Rüşünü İspat Etmesi"]. *Extrapolation* 28.1 (1987): 10-22.

Campbell, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces* [Kahramanın Sonsuz Yolculuğu]. London: Fontana, 1993.

Greimas, Algirdas Julien. *Structural Semantics: An Attempt at a Method*. Trans. Daniele McDowell, Ronald Schleifer, and Alan Velie. Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press, 1983.

Jackson, Peter, yön. *The Fellowship of the Ring* [Yüzük Kardeşliği]. New Line Cinema, 2001.

Le Guin, Ursula K. "The Critics, the Monsters, and the Fantasists" ["Eleştirmenler, Canavarlar ve Fantastik Edebiyat Yazarları"]. *The Secret History of Fantasy*. Ed. Peter S. Beagle. San Francisco: Tachyon, 2010. 355-66.

---. *A Wizard of Earthsea* [Yerdeniz Büyücüsü]. *The Earthsea Quartet*. London: Penguin, 1993.

Martin, George R. R. *A Song of Ice and Fire*. London: Harper Voyager, 2011-12.

Martin, Philip. *A Guide to Fantasy Literature: Thought on Stories of Wonder & Enchantment*. Wisconsin: Crickhollow, 2009.

Mathews, Richard. *Fantasy: The Liberation of Imagination*. New York: Routledge, 2002.

Müstecaplıoğlu, Barış. *Şamanlar Diyarı*. İstanbul: İthaki, 2012.

Propp, Vladimir. "Fairy Tale Transformations" ["Peri Masalları Dönüşümleri"]. Trans. C. H. Severens. *Readings in Russian Poetics: Formalist and Structuralist Views*. Ed. Ladislav Matejka and Krystyna Pomorska. Cambridge: MIT Press, 1971. 94-114.

Somay, Bülent. *FABİSAD GİO Ödülleri 2013 Konuşması*. İtalyan Kültür Merkezi, Beyoğlu, İstanbul. 27 Nisan 2013.

Tolkien, J. R. R. "On Fairy-Stories" ["Peri Masalları Üzerine"]. *The Monsters and the Critics, and Other Essays*. Ed. Christopher Tolkien. London: HarperCollins, 1997. 109-61.

---. *The Hobbit, or There and Back Again*. New York: Ballantine, 1996.

Wynne Jones, Diana. "Heroes" ["Kahramanlar"]. *Avusturalya'da verilmiş ders*. 1992.

Yücel, Doğu. *Varolmayanlar*. İstanbul: Doğan Kitap, 2011.

Buket Akgün

www.fabisad.com (http://www.fabisad.com/)

Erbuğ Kaya editörlüğünde,

FABİSAD Blog

Beğen

0

Facebook'ta Paylaş

Tweettele

G+

1

YAZARIN DİĞER YAZILARI

Tüm Yazıları Gör

(http://blog.radikal.com.tr/Blog/duskapani)

Fyodor Dostoyevski, Orhan Pamuk ve Bilimkurgu (./kultur-ve-sanat/fyodor-dostoyevski-orhan-pamuk-ve-bilimkurgu-19371)

Bilimkurgu ve Fantazyanın Sınırlarında (./kultur-ve-sanat/bilimkurgu-ve-fantazyanin-sinirlarinda-160214-03-2013-14:37:02)

Fantastik Edebiyat Cinsiyet (./kultur-ve-sanat/fantastik-edebiyatta-cinsiyet-14724) 19.02.2013 13:50:52

Fantastik Edebiyat Kadın Kahramanlar (./kultur-ve-sanat/fantastik-edebiyatta-kadin-kahramanlar-1254801-2013-17:16:27)

Çizgili Günler ve Eski Renklerin Tadı (./kultur-ve-sanat/cizgili-gunler-ve-eski-renklerin-tadi-11188) 16.01.2013 16:32:15

Karenler, Dişi Ejderhanın ve Rüzgarın Çocukları... (./kultur-ve-sanat/karenler-disi-ejderhanin-ve-ruzgarin-10701-04-10-2013-10:21:54)

Kuzgunun Güncesi (./siir-deneme-oyku/kuzgunun-guncesi-9403) 28.12.2012 13:28:07

10.000 Yıl Öncesine Cevap (./kultur-ve-sanat/10000-yil-oncesine-cevap-8686) 20.12.2012 10:53:03

10.000 Yıl Sonrasına Sevgilerimizle... (./kultur-ve-sanat/10000-yil-sonrasina-sevgilerimizle-8273) 14.12.2012 13:28:30

Büyücü ve Çocuklar (./siir-deneme-oyku/buyucu-ve-cocuklar-7543) 07.12.2012 00:45:16

YORUM YAZ

Yorumunuzu girmek için sisteme giriş (https://hurpass.com/iframe/login?appkey=52416f439176b15d3e0c31301380020035364&secret=52416f439176b15d3e0c31311380020035365&domain=radikal.com.tr&callback_url=http://blog.radikal.com.tr:82/sso/oauth.aspx&referer=http://blog.radikal.com.tr:82&user_page=http://blog.radikal.com.tr:82/kultur-ve-sanat/fantastik-edebiyatta-arayis-23571&is_mobile=0&session_timeout=1440&is_vative=0&email=) yapmalısınız.

Eğer üye değilseniz üye olunuz (https://hurpass.com/iframe/register?appkey=52416f439176b15d3e0c31301380020035364&secret=52416f439176b15d3e0c31311380020035365&domain=radikal.com.tr&callback_url=http://blog.radikal.com.tr:82/sso/oauth.aspx&referer=http://blog.radikal.com.tr:82&user_page=http://blog.radikal.com.tr:82/kultur-ve-sanat/fantastik-edebiyatta-arayis-23571&is_mobile=0&session_timeout=1440&is_vative=0&email=).

Künye (http://www.radikal.com.tr/kunye/) | Reklamlar (http://www.medyanet.net/)

İlan (http://ilan.radikal.com.tr/) | RSS (http://www.radikal.com.tr/rss/)

Son Dakika Haber (http://www.radikal.com.tr/) | Haberler (http://www.radikal.com.tr/)

Haber (http://www.radikal.com.tr/)

Radikal e-Bülten'e üye olun!

Kayıt Ol

Bize Ulaşın
(http://www.radikal.com.tr/iletisim)

Üye Olun

SSS
(http://www.radikal.com.tr/sss)Android Uygulama
(http://mobil.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=android)iPhone Uygulama
(http://mobil.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=iphone)İnternete ilan ver
(http://reklamver.radikal.com.tr/iletisim/ilanver.html)RSS
(http://www.radikal.com.tr/rss/)

İnternet baskısında yer alan tüm metin, resim ve benzeri içeriğin hakları Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş'ye aittir. Hiçbir şekilde basılı ya da elektronik bir ortamda (CD, İnternet vs.) kaynak gösterilse bile izin alınmadan kullanılamaz.